

Воєвутко Н. Ю.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри грецької мови та перекладу
Маріупольського державного університету

ТЕРМІНОЛОГІЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ В НОВОГРЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ

Анотація. У статті проаналізовано особливості перекладу дистанційної термінології з новогрецької мови українською.

Ключові слова: термінологія, дистанційна освіта, переклад, новогрецька мова.

Постановка проблеми. Дистанційна освіта як сучасна форма здобуття й передавання знань у європейському освітньому просторі посилює інтерес студентської молоді, науковців, педагогічних працівників, які виявляють бажання навчатися за кордоном, здійснювати науково-педагогічну діяльність, підвищувати кваліфікацію тощо, не змінюючи місця постійного перебування.

Вивчення терміносистеми дистанційної освіти з позиції новогрецько-українського перекладу є одним із пріоритетних напрямів сучасного перекладознавства. По-перше, у зв'язку зі значним підвищенням інтересу вітчизняного студентства і професорсько-викладацького складу до навчальних, науково-дослідницьких дистанційних програм, у тому числі з підвищення кваліфікації (мовної й методичної). По-друге, через недостатню вивченість цього напрямку перекладів для пари мов новогрецька-українська.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з цієї теми засвідчив, що питання термінології дистанційної освіти висвітлено в таких мовознавчих дослідженнях: методика виявлення та дослідження термінології з дистанційного навчання, обґрунтування наукової термінології з дистанційного навчання, сучасні способи відбору термінів і укладання перекладних словників нових терміносистем (Б. Шуневич); питання термінотворення в дистанційному навчанні, установлення відповідності під час перекладу термінології дистанційного навчання й суміжних із ним категорій із однієї мови іншою (Ю. Линник); також здійснено переклад окремих термінів дистанційної освіти з новогрецької мови українською в межах компаративної педагогіки (Ю. Короткова, О. Проценко, Н. Воєвутко).

Однак проблема зіставлення та перекладу термінів дистанційної освіти з новогрецької мови українською лише порушена й вимагає подальшого вивчення, що й зумовило вибір теми дослідження.

Об'єкт дослідження – термінологія дистанційної освіти в новогрецькій і українській мовах.

Предмет дослідження – процес перекладу термінології дистанційної освіти з новогрецької мови українською.

Мета дослідження – виокремити й дослідити особливості перекладу термінології дистанційної освіти з новогрецької мови українською.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проаналізуємо особливості перекладу дистанційної термінології з новогрецької мови українською за такими групами нормативного

перекладу термінів: неперекладні терміни, терміни, запозичені за допомогою транскрипції й транслітерації; калькування та переклад семантичним еквівалентом (функціональним аналогом) [1].

Перший спосіб полягає в повному копіюванні англomовного написання терміна. Здебільшого не перекладаються комп'ютерні терміни, які позначають технічні засоби реалізації навчального процесу, назви корпорацій, технологічні стандарти й назви програмних продуктів (*hardware* – *апаратне забезпечення*, *software* – *програмне забезпечення*, *slide projector* – *слайд-проектор*, *overhead projector* – *кодоскоп*, *Microsoft* – *Майкрософт*, *Skype* – *«Скайп»*). Однак інколи, замість англійського терміна, використовується грецький еквівалент, наприклад: *hardware* – *υλικό*, *software* – *λογισμικά*.

Метод транскрипції й транслітерації є актуальним на першому етапі запозичення терміна іншою мовою. Наприклад, поняття "Internet" було запозичено новогрецькою та українською мовами як "Internet" і, відповідно, «Інтернет». Згодом сформувались терміни на позначення цього явища за рахунок національних словотвірних ресурсів цих двох мов. У новогрецькій мові з'явилося поняття "Διαδίκτυο", а в українській – «соціальна мережа». Однак в українській мові термін «Інтернет» через свою лаконічність частіше вживається, ніж «соціальна мережа». Методом часткової транслітерації були перекладені такі терміни: *σύστημα της εξ'αποστάσεως εκπαίδευσης* – *система дистанційної освіти*, *ασύγχρονη / σύγχρονη τηλεεκπαίδευση* – *синхронне/асинхронне дистанційне навчання*.

Переклад термінів за допомогою калькування є більш ефективним методом, порівняно із транскрипцією чи транслітерацією, адже калькований термін відображає семантичну складову терміна у вихідній мові, тоді як транскрипція й транслітерація – тільки фонемну чи літерну складову терміна, тобто тільки звукову або графічну схожість термінів у мовах.

Можна стверджувати, що основним способом перекладу термінології дистанційного навчання є калькування. При чому за допомогою такого способу нові терміни увійшли до складу обох досліджуваних мов з англійської незалежно одні від одних. Незважаючи на цей факт, при порівнянні грецьких та українських термінів було з'ясовано, що такий спосіб перекладу зберігається (*virtual class* – *εικονική τάξη* – *віртуальний клас*, *local net* – *τοπικό δίκτυο* – *локальна мережа*).

При перекладі термінів дистанційної освіти (далі – ДО) з новогрецької мови українською доцільними є такі види калькування:

1. Синтаксичне калькування – найбільш продуктивний спосіб перекладу термінів ДО (*επικοινωνιακή μάθηση* – *комунікативне навчання*; *ανοικτή εκπαίδευση* – *відкрита освіта*; *επικοινωνία σημείου-προς-σημείο* – *прямий зв'язок, комунікація між двома вузлами*).

2. Словотвірне (поморфемне) калькування, яке є досить нечастим способом перекладу педагогічних термінів. Здебільшого так перекладаються грецькі терміни, які мають у своїй структурі інтернаціональні словотвірні компоненти грецького походження (*συνεργατικός – співробітницький, кооперативний; αυτοεπιθάρχια – самоконтроль, πολυμέσα – мультимедіа*).

3. Часткове калькування (напівкальки) полягає в перекладі лише частини терміна, однієї чи кількох морфем чи лексем. Такий спосіб перекладу застосовується при перекладі термінів з англійської мови новогрецькою та з англійської мови українською.

Як правило, неперекладені частини терміна в новогрецькій і українській мовах є однаковими й часто запозиченими для обох мов. Яскравими прикладами такого виду калькування можуть слугувати терміни – *system Web2 (σύστημα Web2 – система Web2), case-technology (case-τεχνολογία – case-технологія)*.

Як видно із наведених прикладів, не перекладається та частина терміна, яка звучить значення перекладеного компонента терміна й може бути назвою, видом чи різновидом перекладеної складової терміна.

За допомогою прийому часткового калькування на рівні морфем перекладено такі терміни: *ηλεκταίδευση – теленавчання, πολυπλιτισμικότητα – полікультурність, τηλεδιάσκεψη – телеконференція, υπερσύνδεσμος – гіперпосилання (гіперланка)*. На перший погляд може скластись хибна думка про те, що така відповідність установлена безпосередньо між новогрецькою та українською мовами без посередництва англійської мови. Але при перекладі термінів, які мають афікси грецького походження (*ηλε-, πολυ-, υπο-, υπερ-*), необхідно звертати увагу не тільки на структуру терміна, а й на його походження. Більшість нових термінів походять із англійської мови, хоча й можуть бути утворені на основі грецьких чи латинських словотвірних засобів. Такий спосіб збагачення словникового складу мови отримав назву «повторне запозичення» (*αντιδανεισμός*). Це явище найчастіше зустрічається при перекладі англійської термінології новогрецькою (українською мовою) мовою.

4. Семантичне калькування. Зміна семантики слів є основним шляхом побудови нових термінів завдяки внутрішнім ресурсам мови. Здебільшого переосмислені педагогічні терміни походять із загальнонавчальної лексики. Цим способом доцільно перекласти такі терміни: *διδασκική μονάδα – кредит, συζήτηση – чат, δίκτυο – мережа, παρουσίαση – презентація, σύνδεσμος – посилання*.

Наприклад, термін «кредит» спочатку був запозичений із англійської мови з таким значенням: *кредит (credit)* – це кошти й матеріальні цінності, що надаються резидентами або нерезидентами в користування юридичним або фізичним особам на визначений строк і під відсоток. У період реформування національних систем освіти в Європі поняття «credit» набуває нового змісту. Нове значення цього поняття, яке було запозичене в українську педагогічну терміносистему: «кредит» – це залікова одиниця у вищому навчальному закладі, яка використовується для оцінювання навчального навантаження.

У новогрецькій терміносистемі дистанційної освіти так виникло нове значення загальнонавчаного слова «*συζήτηση*». Як і в попередньому випадку, нове значення було запозичене з англійської мови від терміна «*чат*» – засіб для швидкого обміну текстовими повідомленнями між користувачами Інтернету в режимі реального часу.

Якщо проаналізувати семантику терміна «*σύνδεσμος*» («посилання», «link») у новогрецькій та українській мовах, можна побачити, що нове спеціальне значення цього слова було за-

позичене для термінів обох мов. Загальнонавчане значення терміна «*σύνδεσμος*» є таким: це все, що може бути використано для поєднання двох чи більшої кількості предметів. Поява нового значення саме цього терміна не є випадковістю, адже англійський термін «link» у першому значенні може бути перекладений новогрецькою як «*σύνδεσμος*». У цьому випадку має місце змістовий розвиток вихідного терміна «link» в англійській мові з подальшим запозиченням нового значення до вже наявного еквівалента в новогрецькій мові. Подібно до поняття «*σύνδεσμος*», термін «*πосилання*» отримав нове вузькогалузеве значення в українській мові.

Проаналізуємо особливості перекладу термінів ДО з новогрецької мови українською за допомогою способу винайдення семантичного еквівалента.

Прикладами можуть бути такі терміни: *διδασκική μονάδα – кредит, αναλυτικό πρόγραμμα – навчальний план*. Різна структура цих термінів пояснюється тим, що вони були запозичені різними шляхами й відповідають різним ступеням вмотивованості, однак семантика наведених пар термінів у досліджувані мовах збігається.

Складність означення чітких меж термінології ДО пов'язана із динамічним процесом виникнення нових понять досліджуваної терміносистеми. Наприклад, в українській педагогічній термінології є низка нових понять, які були запозичені з англійської мови, але не відображені в педагогічній терміносистемі новогрецької мови (*distant teacher – дистанційний учитель, virtual laboratory – віртуальна лабораторія, remote access laboratory – лабораторія віддаленого доступу чи лабораторія з дистанційним доступом*).

За аналогією з уже перекладеними термінами дистанційного навчання можна запропонувати такі: *дистанційний учитель – εξ'αποστάσεως καθηγητής/εξ'αποστάσεως εκπαιδευτικός, віртуальна лабораторія – εικονικό εργαστήριο*. Поняття «*лабораторія віддаленого доступу*» можна перекласти кількома способами: *калькування – εργαστήριο με απομακρυσμένη πρόσβαση, εργαστήριο με εξ'αποστάσεως πρόσβαση; семантичний еквівалент – εργαστήριο εξ'αποστάσεως μάθησης, εξ'αποστάσεως εργαστήριο*.

У контексті дослідження вважаємо також за необхідне проаналізувати особливості перекладу аббревіатур на позначення термінів, що використовуються в межах дистанційної освіти.

Наші розвідки свідчать, що більшість прикладів аббревіації – терміни на позначення освітніх закладів, організацій та установ, які розробляють питання освітнього процесу: *ΑΠΚ (Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου) – Відкритий університет Кіпру, ΑεζΑε (Ανοικτή και εξ'αποστάσεως εκπαίδευση) – відкрита й дистанційна освіта, ΕΛΕΤΟ (Ελληνική Εταιρεία Ορολογίας) – Грецьке термінологічне товариство*.

Прикладом аббревіації також можуть бути часто вживані терміни, які мають будову складних словосполучень, наприклад: *ΤΠΕ (Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας) – Інформаційно-комунікаційні технології*.

Зазначимо, що інтернаціональні аббревіатури збагатимуться за структурою в новогрецькій та українській мовах, але суто грецькі чи нехарактерні для української мови аббревіатури, які відповідно не закріплені в українській мовній системі, варто перекладати в розшифрованому вигляді для їхнього розуміння носіями української мови.

Висновки. У процесі дослідження термінології ДО було проаналізовано способи перекладу термінів із новогрецької мови українською за такими групами: неперекладні терміни; терміни, запозичені за допомогою транскрипції й трансліте-

рації; калькування та переклад семантичним еквівалентом. З'ясовано, що метод транскрипції й транслітерації є актуальним тільки на першому етапі запозичення терміна. Найбільш ефективним методом визначено калькування: синтаксичне, словотвірне (поморфемне), часткове, семантичне.

Перспективи подальших пошуків убачаємо в укладанні новогрецько-українського глосарію термінів дистанційної освіти.

Література:

1. Шевчук С.В. Переклад термінів / С.В. Шевчук, І.В. Клименко // Українська мова за професійним спрямуванням [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/1754090640672/dokumentoznavstvo/pereklad_termini_osoblivosti_redaguvannya_naukovogo_tekstu.
2. Καλλής Καλλής Κυπριακό εκπαιδευτικό και παιδαγωγικό λεξικό με αναπτυγμένες έννοιες. Εκδόση Β' Συμπληρωμένη. Πολιτιστικές Υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού της Κυπριακής Δημοκρατίας. – Λευκωσία, 2001. – 668 σ.

Воевутко Н. Ю. Терминология дистанционного образования в новогреческом и украинском языках: переводческой аспект

Аннотация. В статье проанализированы особенности перевода дистанционной терминологии с новогреческого языка на украинский.

Ключевые слова: терминология, дистанционное образование, перевод, новогреческий язык.

Voyevutko N. Distance education terminology in modern greek and ukrainian languages: the translation aspect

Summary. The article analyzes the features of translation of distance education terminology from Modern Greek language to Ukrainian.

Key words: terminology, distance education, translation, modern greek language.